

2552

vēst. izm.

LATVIJAS VALSTS
ARHĪVS

Daugavas Krauga Centrālā
valde

F-2552

Apzemes ziņojums (vēst. izm.)

Daugavas Vanagu Centrālā valde

Aprakstījums (vēsturiskā izziņa)

Fondraža nosaukums

Daugavas Vanagu Centrālā valde

Administratīvā vēsture/ Biogrāfija

Latviešu aprūpes biedrība "Daugavas Vanagi" ir dibināta 1945. gada 28. decembrī Beļģijā Cedelgemas (Zedelgem) nometnē. To izveidoja latviešu karavīri, kas Otrā pasaules kara laikā cīnījās Latviešu leģionā, bet 1945. gadā pēc Vācijas kapitulācijas nonāca angļu, amerikāņu un franču gūstā. Organizācijas izveidē galvenā nozīme bija pulkvežiem Vilim Janumam, Arvīdam Krīpēnam, Kārlim Lobem, majoram Augustam Alksnītim. Organizācijas pamatuzdevums ir aprūpes darbs. Viens no mērķiem ir – stiprināt ticību Latvijas atdzimšanai, cilvēku tiesībām un brīvībai.

Pirmajos gados Daugavas Vanagi darbojās galvenokārt Vācijā, tur tika izveidotas 48 teritoriālās nodaļas. Pakāpeniski Daugavas Vanagi sāka darboties un oficiāli reģistrēti 16 valstīs, aptverot gandrīz visas latviešu mītnes zemes (izņemot Šveici un Venecuēlu). Laika gaitā Daugavas Vanagos iestājās arī cilvēki, kas nebija kara veterāni, tāpēc biedru skaits nesamazinoties ilgus gadus bijis 9000 – 10 000 cilvēku, viņu vidū 30-35% sievietes (vanadzēs, kuru kustība aizsākās Lielbritānijā 1951. gadā), ~10% jauniešu. Lielāko biedru skaitu (gandrīz 10 000) Daugavas Vanagi sasniedza 1978. gadā, pēc tam tas pakāpeniski samazinājies, tomēr vēl 1995. gadā palikuši 8000, 2005. gadā – 5500 biedru.

Daugavas Vanagu Centrālā valde izveidota 1951. gadā Augustdorfā (kopš 1957. gada mītne Minsterē), tā ir Daugavas Vanagu augstākais izpildorgāns, kurā ir pārstāvji no visām valstīm ar vismaz 200 biedriem, tiek vēlēta uz trim gadiem. Daugavas Vanagu priekšnieks, kas ir arī Daugavas Vanagu Centrālās valdes priekšsēdis, pārstāv organizāciju un vada tās darbību. Savā darbībā vadās no DV CV lēmumiem un norādījumiem. Daugavas Vanagu Centrālās valdes sēdekļis atrodas zemē, no kuras nāk Daugavas Vanagu priekšnieks. Daugavas Vanagu priekšsēži laika secībā: Vilis Janums (1946. – 1969) Minsterē, Vilis Hāzners (1970. – 1972.) Ņujorkā, Jānis Frišvalds (1972. – 1996.) Londonā, Varimants Plūdons (1996. – 2002.) Toronto, Juris Augusts (kopš 2003.) Indianapolisā. Daugavas Vanagu priekšnieku uz trim gadiem ievēl tiešās un aizklātās vēlēšanās visi organizācijas biedri. Gadījumos, kad vēlēšanās ir tikai viens kandidāts, vispārējas vēlēšanas nerīko, bet amatā viņu apstiprina Daugavas Vanagu Centrālā valde.

Daugavas Vanagu Centrālās valdes sēžu starplaikā Daugavas Vanagu Centrālās valdes piekritīgo darbību vada Daugavas Vanagu Centrālās valdes prezidijs, kas sastāv no Daugavas Vanagu priekšnieka, sekretāra un kasiera. Prezidijs pieņem lēmums ar balsu vairākumu, dalīšanās gadījumā izšķirīgā balss ir priekšsēdim. Prezidijam piekrīt arī Daugavas Vanagu Centrālās valdes pieņemto lēmumu īstenošana un uzraudzība pār Daugavas Vanagu Centrālās valdes darbu.

Daugavas Vanagu organizācijas struktūru veido Daugavas Vanagu nodaļas, apvienības un kopas. Katras valsts Daugavas Vanagu nodaļas, apvienības un kopas veido valsts mēroga Daugavas Vanagu zemes valdi, visas Daugavas Vanagu zemes valdes (Argentīnā, Brazīlijā, ASV, Austrālijā,

21

Beļģijā, Holandē, Francijā, Kanādā, Latvijā, Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā) sastāv pasaules mēroga Daugavas Vanagu Centrālā valdē. Daugavas Vanagu nodaļas, apvienības un kopas katrā atsevišķā zemē veido attiecīgās zemes Daugavas Vanagu saimi, kuras augstākā pārvaldes institūcija ir zemes delegātu pilnsapulce, kas sastāv no nodaļu, apvienību un kopu delegātiem. Delegātu pilnsapulce ievēl zemes valdes, revīzijas komisijas, pieņem darbības plānus un budžetu, apstiprina darbības ziņojumus, groza noteikumus un statūtus, lemj par dažādiem jautājumiem. Katrā zemē darbojas tikai viena zemes valde, kas ir augstākā zemes izpildinstitūcija. Tā vada zemes saimes darbību un sadarbojas ar Daugavas Vanagu Centrālo valdi un citu zemju valdēm.

Daugavas Vanagu organizācijas uzdevumu veikšanai darbība ir sadalīta nozarēs (ideoloģijas, iekšējās informācijas, ārējās informācijas, vanadžu, kultūras, jaunatnes, aprūpes, saimnieciskā, statistikas un sporta), kuras vada Daugavas Vanagu Centrālās valdes locekļi, kas var pieaicināt nozaru referentus. Tehnisko darbu veic Daugavas Vanagu ģenerālsekretārs.

Daugavas Vanagu ideoloģijas nozare pauž Daugavas Vanagu uzskatu un politisko nostāju latviešiem ārvalstīs un Latvijā. Daugavas Vanagi faktiski ir kļuvuši par politisku organizāciju un par latviešu emigrācijas ietekmīgāko politisko grupējumu ar izteikti pretkomunistisku ievirzi. Daugavas Vanagi sadarbojas ar citām līdzīga rakstura organizācijām – ar igauņu, lietuviešu, vācu, amerikāņu, austrāliešu kara veterānu organizācijām. Ideoloģijas nozare piedalās Daugavas Vanagu Mēnešraksta veidošanā un Daugavas Vanagu darba popularizēšanā ar preses palīdzību.

Daugavas Vanagu iekšējās informācijas darbā ietilpst biedru iepazīstināšana ar organizācijas darbību, jaunu biedru iesaistīšana, esošo biedru ieinteresēšana darbā un Daugavas Vanagu organizācijas popularizēšana latviešu sabiedrībā. Šajā nolūkā rīko sanāksmes un sarīkojumus, izdod apkārtrakstus, sniedz informāciju un publicē rakstus latviešu laikrakstos.

Daugavas Vanagu ārējās informācijas darbā ietilpst, patstāvīgi vai sadarbībā ar citām organizācijām, sniegt ziņas par Latvijas valsti, starptautiski nozīmīgos notikumos organizēt demonstrācijas un protestus.

Vanadžu nozare sevišķu vērību pievērš latviskās ģimenes tradīciju uzturēšanai, bērnu un jauniešu latviskai audzināšanai, veco un slimo tautiešu aprūpei. Tiek apzināti un aprūpēti grūtībās nonākušie, sevišķi bāreņi un daudz bērnu ģimenes. Vanadzies sadarbībā ar citām sieviešu organizācijām izveidojušas labas sadraudzības un darba attiecības, ievērojami sekmē līdzekļu sagādi Daugavas Vanagu organizācijas darbam ar dažādiem pasākumiem.

Daugavas Vanagu kultūras nozares ietvaros darbojas kori, teātra kopas, bibliotēkas, tautas deju kopas u.c. Tiek rīkoti dažādi priekšlasījumi, koncerti, teātra un filmu izrādes, atceres pasākumi. Latviešu centros, kur nedarbojas citas latviešu organizācijas, Daugavas Vanagi ir vienīgie, kas aicina un pulcina tautiešus latviešu sabiedrībā. Daugavas Vanagiem pieder vairāki nekustamie īpašumi, kas kļuvuši par latviešu sabiedrības kultūras un sabiedriskās dzīves centriem. Daugavas Vanagi savas darbības zemēs ir izdevuši literārus, vēsturiskus u.c. darbus. Kopš 1970. gada izdota grāmatu sērija "Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā" vienpadsmit sējumos. Tās rediģējuši O. Freivalds, O. Caunītis, V. Hāzners, R. Kociņš, A.J. Bērziņš, I. Kažociņš un V. Kukainis. 1974. gadā sāka izdot Daugavas Vanagu organizācijas vēsturi "Laiks, Telpa, Ļaudis" piecos sējumos.

Daugavas Vanagi rūpējas par bērnu un jaunatnes latvisko izglītību un audzināšanu, radot un uzturot latviešu skolas vai arī atbalstot pastāvošās latviešu skolas. Liels atbalsts sniegts Minsteres latviešu ģimnāzijai, vasaras vidusskolām un citiem izglītības pasākumiem ārvalstīs un arī Latvijā. 1974. gadā nodibināja "Pulkveža Viļa Januma fondu", kas ik gadus piešķir līdzekļus stipendijām vai pabalstiem jauniešiem. Daugavas Vanagi atbalsta un rīko jauniešu nometnes, sanāksmes, seminārus, kursus, rakstu darbu sacensības un citus pasākumus. Pie Daugavas Vanagu nodaļām

darbojas sporta vienības – volejbola, basketbola, futbola un citas komandas gan pieaugušajiem, gan arī jauniešiem un bērniem. Notiek arī vieglatlētikas, šaha, novusa, sporta šaušanas un citas sacensības.

Daugavas Vanagu organizācijas sākuma gados galvenais darbības virziens – aprūpes darbs, jo aprūpējamo skaits bija liels, kas prasīja daudz līdzekļus. Daugavas Vanagi izveidoja invalīdu mītni "Bērzaine" Vācijā, kā arī Daugavas Vanagu fonda (DVF) īpašumos atpūtas namus Lielbritānijā un citur. Bijušo kara veterānu – invalīdu aprūpes darbs atvieglojās, kad Vācijas valdība sāka maksāt invalīdu pensijas. Daugavas Vanagi palīdzības darbu uz Latviju sāka 1955. gadā ar palīdzības saiņu, ieskaitot medikamentus, pārtiku, drēbes, apavus un citu mantu nosūtīšanu. Dažādos ceļos nosūtīja pakas arī apcietinātajiem un grūtībās nonākušajām ģimenēm. Daugavas Vanagi izvairījās no sakariem ar Padomju Savienību un ilgus gadus vispār centās neapmeklēt Latviju. Kopš 1989. gada situācija ir mainījusies un Latvijā sāka ierasties Daugavas Vanagu vadošie darbinieki. Daugavas Vanagu pārstāvniecības birojs Rīgā atvērts 1992. gadā, pirmais pilnvarotais pārstāvis Latvijā – Fricis Kursietis. Latvijā pirmās Daugavas Vanagu nodaļas nodibinātas 1990. gadā, to uzdevums bija apzināt vēl dzīvos Otrā pasaules kara veterānus, kas padomju varas gados bieži vien pārcietuši smagas represijas un dzīvoja nožēlojamos apstākļos, kā arī vākt vēsturiskus materiālus par kara norisēm saistībā ar Latviju un latviešiem.

Daugavas Vanagi 1952. gadā sāka Latviešu leģiona arhīva iekārtošanu, šo darbu uzticot Oskaram Caunītim, kurš sastādīja kritušo, mirušo un bezvēsts pazudušo karavīru kartotēku, uz kuru balstoties Daugavas Vanagu Centrālā valde 1989. gadā izdeva sērijas "Latviešu karavīrs Otrā pasaules kara laikā" 10. grāmatu, kurā ietverti aptuveni 16 000 kritušo, mirušo un bezvēsts pazudušo latviešu karavīru vārdi. Pēc Oskara Caunīša nāves Latviešu leģiona arhīvu pārzināja Daugavas Vanagu ģenerālsekretārs A.J. Bērziņš, pamatojoties uz šiem dokumentiem, Daugavas Vanagu organizācija izsniedza izziņas Vācijas valdības pensiju saņemšanai.

Uzkrāšanas un glabāšanas vēsture

Dokumentu fonds veidojies un uzkrāts pakāpeniski no 1915. gada līdz 2006. gadam Daugavas Vanagu Centrālās valdes arhīvā.

Tiešais iegūšanas avots

Dokumentus valsts glabāšanā 2006. gada 28. martā ar dāvinājuma līgumu Nr. 37 nodod Daugavas Vanagu ģenerālsekretārs Pauls Vanags.

Fonda saturs

Fonds satur Daugavas Vanagu Centrālās valdes, Daugavas Vanagu Argentīnā, Brazīlijā, ASV, Austrālijā, Beļģijā, Holandē, Francijā, Kanādā, Latvijā, Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā valdes, nodaļu, apvienību un kopu sēžu protokolus, darbības pārskatus, ziņojumus, apkārtrakstus u.c. dokumentus. Nozīmīgu fonda dokumentu klāstu veido Daugavas Vanagu priekšnieku V. Januma, V. Hāznera, J. Frišvalda, Daugavas Vanagu ģenerālsekretāru A. J. Bērziņa, G. Tamsona sarakste ar Daugavas Vanagu Centrālās valdes, nozaru, zemju valžu un nodaļu pārstāvjiem par aprūpes darbu, saimniecisko darbību, publikācijām un vēstures jautājumiem. Fondu veido arī Latviešu leģiona arhīva dokumenti un dažādi sakrātie dokumenti, kā arī fotogrāfijas u.c. dokumenti.

Izvērtēšana

H

Dokumenti saņemti valsts glabāšanā nesakārtotā veidā, izvērtēšanas procesā atlasīti dokumentu dublikāti un dokumenti bez arhīviskas vērtības.

Sistematizācija

Dokumentu sistematizācija un aprakstīšana veikta ievērojot ISAD (G) pielietošanas noteikumu B daļu – par personu fondiem un “Metodiskos norādījumus personu dokumentu apsekošanai un vienkāršotai aprakstīšanai”. Veicot vērtības ekspertīzi, sistematizāciju un aprakstīšanu fondam izveidoti apraksti – 1-v un 2-v. Sēriju un apakšsēriju ietvaros lietas sistematizētas hronoloģiski pēc to sākuma gadiem.

Aprakstā 1-v iekļautas 463 lietas, sadalot tās sērijās katrai valstij atsevišķi pēc to nosaukumiem alfabēta kārtībā, apakšsērijās - pēc organizācijas struktūras: delegātu pilnsapulces, valde, apvienības vai nodaļas:

1. Daugavas Vanagu Centrālā valde
2. Daugavas Vanagi Argentīnā un Brazīlijā
  - 2.1. DV Argentīnā un Brazīlijā valde
  - 2.2. DV Argentīnā un Brazīlijā nodaļas
3. Daugavas Vanagi ASV
  - 3.1. DV ASV delegātu pilnsapulces
  - 3.2. DV ASV valde
  - 3.3. DV ASV apvienības
4. Daugavas Vanagi Austrālijā
  - 4.1. DV Austrālijā valde
  - 4.2. DV Austrālijā nodaļas
5. Daugavas Vanagi Beļģijā un Holandē
6. Daugavas Vanagi Francijā
  - 6.1. DV Francijā valde
  - 6.2. DV Francijā nodaļas
7. Daugavas Vanagi Kanādā
  - 7.1. DV Kanādā delegātu pilnsapulces
  - 7.2. DV Kanādā valde
  - 7.3. DV Kanādā nodaļas
8. Daugavas Vanagi Latvijā
  - 8.1. DV Latvijā valde
  - 8.2. DV Latvijā nodaļas
9. Daugavas Vanagi Lielbritānijā
  - 9.1. Daugavas Vanagu fonda delegātu pilnsapulces
  - 9.2. Daugavas Vanagu fonda valde
  - 9.3. Daugavas Vanagu fonda nodaļas
10. Daugavas Vanagi Vācijā
  - 10.1. DV Vācijā delegātu pilnsapulces
  - 10.2. DV Vācijā valde
  - 10.3. DV Vācijā nodaļas
11. Daugavas Vanagi Zviedrijā
  - 11.1. DV Zviedrijā delegātu pilnsapulces
  - 11.2. DV Zviedrijā valde
  - 11.3. DV Zviedrijā nodaļas
12. Daugavas Vanagu Mēnešraksts
13. Latviešu leģiona arhīvs
14. Daugavas Vanagu priekšnieka V. Januma sarakste
15. Daugavas Vanagu priekšnieka V. Hāznera sarakste
16. Daugavas Vanagu priekšnieka J. Frišvalda sarakste

17. Daugavas Vanagu ģenerālsēkretāra A.J. Bērziņa sarakste
17.1. Sarakste ar Daugavas Vanagu Centrālās valdes un nozaru pārstāvjiem
17.2. Sarakste ar Daugavas Vanagu zemju valžu un nodaļu pārstāvjiem
17.3. Sarakste par Daugavas Vanagu aprūpes un palīdzības darbu
17.4. Sarakste par Daugavas Vanagu saimniecisko darbību
17.5. Sarakste par Daugavas Vanagu publikācijām un vēstures jautājumiem
18. Daugavas Vanagu ģenerālsēkretāra G. Tamsona sarakste
19. Latviešu leģiona arhīva pārziņa O. Caunīša sarakste
20. Sakrātie dokumenti
21. Fotogrāfijas

Aprakstā 2-v iekļautas 11 lietas – foto negatīvi un video kasetes.

Komplektēšana

Fondam iespējams papildinājums.

Pieejamības noteikumi

Bez ierobežojuma. Daugavas Vanagu Centrālās valdes vajadzībām dokumentu kopēšana ir par brīvu.

Dokumentu valoda

Dokumenti ir latviešu, angļu, vācu, franču, lietuviešu un krievu valodā.

Fiziskais raksturojums

Dokumentu fiziskā saglabātība laba.

Aprakstījumu sastādīja
Zinātnes, tehnikas un personu
dokumentu daļas vadītāja vietniece:

I.Kalniņa

LIETAS Nr. _____ **APLIECINĀJUMA LAPA**

Lietā iešūtas (ievietotas) 5 (pieci) _____
ar cipariem un vārdiem _____ lapas

tai skaitā lapas ar litera Nr. _____ ,

izlaisti lapu Nr. _____ ;

+ _____ iekšējā apraksta lapas

Lietas noformēšanas un fiziskā stāvokļa īpatnības	Lapu Nr.

Lapu aizpildīja galv. p. galv. _____
amats _____ paraksts _____
paraksta atšifrējums B. Čičevs